

"به نام خدا"

بیانیه انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری در صورت راهگشایی ملی برای جلوگیری از اوج گیری شیوع کرونا

این روزها جامعه ایرانی با خیزهای جدیدی از شیوع ویروس کووید ۱۹ روبرو است، درحالی که زنجیره امواج پیشین آن نیز به موقع مهار نشده و ابعاد خسارت‌های انسانی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آن روبه افزایش تکران‌کننده‌ای نموده است.

در چنین وضعیت مخاطره‌آمیزی نمی‌توان باروزمکی اجرایی، بی‌تفاوتی اجتماعی و بی‌مسئولیتی اخلاقی به‌کاهش یا توقف تهدیدهای جدی یاری کرد. ما برای امروز و آینده ایران خوش بین بود، باید به‌ر مقام و دستگاه مسئول حاکمیتی، هر شخصیت و نهاد علمی و مدنی و حتی هر یک از شهروندان در تعقیب درک خویش از زوایا و ابعاد و آینده‌ساز و راهبردها و راهکارهای مطمئن و موثر بکوشند و به‌همکاری دانش و تجربه ملی و جهانی و نقد و ارزیابی سیاست‌ها و برنامه‌های جاری، به‌طرح و اجرای برنامه‌های ملی، پلیدار و همه‌جانبه در این زمینه بپردازند.

انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری بنا به وظیفه علمی و ملی و مسئولیت اخلاقی و اجتماعی خود، به‌عنوان یک نهاد مستقل مدنی، حرفه‌ای و علمی پیش از این طی دو بیانیه در تاریخ‌های خرداد و شهریور ۱۳۹۹ مبانی و الزامات اخلاقی را برای پرداختن به این مهم مطرح کرده است و در مرحله جدید نیز لازم می‌دانیم که با مردم، مسئولان و نهادهای مدنی در میان بگذاریم: با خیرش مجدد به‌گیری کردیم، اکنون شاهد دو گونه ارزیابی کلی از سیاست‌ها و برنامه‌های رویارویی با آن در میان سیاست‌گذاران و مردم هستیم. از یک سو برخی مسئولان عالی رتبه در صدد آن هستند که موفقیت‌های مقطعی و خرد را در این باره کلان جلوه دهند و احساس پیشی گرفتن از کشورهای مطرح دنیا را القا کنند، از سوی دیگر بخش‌هایی از جامعه که از وضع جاری کشور ناراضی‌اند، بر این باورند که کوبی وضعیت ما در این زمینه از هر نظر در جهان بدترین است. ارزیابی اخلاقی حکم می‌کند که برای دآوری واقع‌بینانه پیرامون وضعیت پیشین و کنونی درنگی اساسی صورت پذیرد و ضعف‌ها و قوت‌ها باهم در نظر گرفته شود. ما توفیق‌ها و حسن عملکردهایی داشته‌ایم اما کمال نماندیم که روی هم رفته ایران در زمره کشورهای موفق در این باره قرار ندارد و شور و شتاب از این نظرگاه با وضعیت کنونی ایالات متحده آمریکا مقایسه می‌شود. به‌باور این انجمن، واکنش مسئولیت‌شناسانه به این پدیده، موضعی فراتر از دو واکنش: "بی‌تفاوتی و پرهیز از اقدامات ریشخای و پلیدار" از یک طرف و "بهره‌گیری سیاسی و فزاینده مشکلات به سویه مقابل" از طرف دیگر است. به نظری رسد مواجهه تحلیلی برای درک جوانب این مسأله و شناسایی تصورهای متخل و درس‌گیری از توفیق‌ها و عدم توفیق‌ها به منظور جبران نواقص، که رویکردی فراتر از این قطب‌بندی‌هاست ضروری باشد. بر این اساس، انجمن گفتگو با سه بخش از عوامل موثر در این زمینه یعنی مسئولان دولتی کشور، مردم آگاه و ذی‌حق، جامعه پزشکی و سایر نخبگان مسئولیت‌شناس به ویژه دانشگاهیان، پژوهشگران و موسسه‌های تحقیقاتی و انجمن‌های علمی را در این مرحله لازم می‌داند و توجه بجان را به ضرورت‌های اساسی ذیل برای "تین وضعیت خطرکنونی" و "چاره‌اندیشی برای رهایی از آن" جلب می‌کند.

۱- اخلاق، اقتصاد و شرایط کرونایی جامعه؛

فارغ از زمینه‌های زیست‌شناختی در همه‌گیری کرونا، تامل در ضعف‌های مزمن ساختار، روندها و شرایط اقتصادی کشور، آسیب‌پذیری جامعه را در برابر یک بیماری همه‌گیر بهتر قابل فهم می‌کند. اقتصاد مبتکی بر خام فروشی منابع طبیعی (از نفت گرفته تا فلزات و گیاهان دارویی و حتی خاک) به سودای جلب منافع آنی، حل روزمره مسائل کشور و اخلاق لذت‌گرایانه گره خورده با ثروت بی‌رنج و غفلت از ضرورت خلاقیت و دستیابی به تولید و سود ناشی از نوآوری، مانع تاریخی توسعه در این سرزمین و همواره پابند بوده است. اما در زمانه تمدید صلح و سلامت، اکنون در شرایط کرونایی و شکنندگی اوضاع، زشتی و زینبندی آن بیش از پیش آشکار شده است. اقتصاد مولد در پیوند با اخلاق مصرف به اندازه بهره‌گیری سخیده از منابع، جامعه‌ای پایدارتر می‌سازد و اقتصاد مصرف‌گرا و راتی و خلق و خوی اسراف‌گرایانه، هر وقت و به ویژه در زمانه‌های بحران، جامعه را به تزلزل و ناپایداری نزدیک می‌کند. وقت آن است که غزنی، بگانی برای تقویت وجدان کاری و عبور از لذت‌گرایی‌های سطحی برداشته شود و پیوند سبک زندگی و اقتصاد با اخلاق، با مشارکت بین‌رشته‌ای منبجان حوزه‌های مختلف علوم انسانی و استقبال آحاد مردم و البته حمایت مسئولان مجرم شود. این مهم امری اجتناب‌ناپذیر برای تضمین بقای ملک و ملت در برابر انواع تهدیدها، از جمله زمانه‌های تمدید سلامت در همه‌گیری‌ها خواهد بود.

۲- اصلاح حکروایی برای تاین سلامت؛

در گره خوردگی زیرساخت‌ها و "مدیریت حاکمیتی" با تشدید مشکلات متان با موج جدید کرونا، می‌توان نوعی گسست و فراقلمنی بین جامعه و حکومت را مشاهده کرد. هر روز از رسانه رسمی می‌شنویم که دولت تاکید می‌کند اما مردم رعایت نمی‌کنند و در خانه نمی‌مانند؛ در برابر رفتار مردم (اگر نه به طور تام و کامل اما بعضاً به طور چشم‌گیر، در هنگامه‌های ملی و مذهبی، مانند "سینه‌زده" در "نیزارربعین" می‌بینیم میزان توجه و بجاوری جامعه در کنترل عواطف و رعایت دستور برای اجتناب از تجمع غیر ضروری تا حد زیادی مناسب بوده است؛ پس مشکل کجا است؟ به نظرم ریشه‌پاره‌ای از مشکلات اساسی را باید در ضعف زیرساخت‌های فنی و اجرایی جست. برای اعمال قرنطینه، فاصله‌گذاری‌های فیزیکی کترش آموزش و اقتصاد و فرهنگ نیاز به چابکی و توانمندی دولت الکترونیک است، اما تکنولوژی ارتباطی - اطلاعاتی (ICT) به بهانه‌های ناموجه فاقد رشد کافی است، پهنای باند ایران در زمره ضعیف‌ترین، کشورهاست. در نتیجه "دولت الکترونیک" به عنوان عامل پیش‌برنده سلامت در این مقطع به علی‌مانند ضعف زیرساخت و ضعف برنامه‌ریزی و مدیریت، با حالت مطلوب فاصله دارد و بروکراسی زائد و ناکارآمدی اداری به طور اسف‌باری مانع ارائه خدمت ضروری و آسان به شهروندان در همه عرصه‌های می‌شود. قابل فهم است که در چنین شرایطی مردم برای احتیاق حقوق حداقلی و رفع نیازهای خود ناگزیر از خانه بیرون کشیده می‌شوند و این امر در بسیاری موارد برای آمان امری عادی و اجتناب‌ناپذیر به حساب می‌آید. این در حالی است که یکی از عوامل موثر در کنترل بیماری کرونا در برخی کشورهای آسیایی مانند ژاپن و کره، قوی بودن زیرساخت‌های IT و در پی آن توفیق در کنترل رفت‌وآمد‌های مردم در فضای فیزیکی بوده است.

پس جادارد با اصلاح فرآیندهای اداری و تقویت IT، دولت به وظیفه مضاعف خود درک رابطه سلامت با نظام بروکراتیک، خودآگاهی بیشتری بلد و مردم نیز در تطبیق خود با رفع نیازهای معیشتی با شهروندی الکترونیک، بهتی مضاعف نشان دهند.

۳- بازسازی سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی؛

اصلاح نهادی و بازنگری در رابطه بین سازمان ها و روندهای مدیریت بحران

"سرمایه اجتماعی" و "اعتماد عمومی" در سطح کلان و میانی و خرد از جمله لوازم استناده از بهر ظرفیت های ملی برای عبور از گنگناهاست. متأسفانه لطمه دیدن این ظرفیت در سال های اخیر که منجر به افزایش شفاف و گست میان جامعه و حکومت شده است، در شرایط بحرانی کرونا خود را بیشتر نشان می دهد. چندین دهه است که مقوله ای مانند "مدیریت بحران"، "ارتباطات بحران"، "پدافند غیرعامل" و "حاکمیت بلینی" در جهان و ایران برای مواجهه با بحران های طبیعی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته اند. با آن که عورتوجه به مقوله بحران های طبیعی در ایران، در مقایسه با بسیاری دیگر کشورها نسبتاً طولانی است (توجه به تصویب نخستین قوانین در سال ۱۳۰۱ برای تاسیس سازمان آتیر و خورشید ایران "برای مقابله با سونخ و حوادث طبیعی)، اما تاکنون کار مدیریت بحران به سلمانی در خور نرسیده است. از حدود یک قرن پیش تاکنون مسؤلیت نهایی رسیدگی به بحران ها در ایران جابه جایی های فراوان داشته است و این امر باعث ضعف در عملکرد سازمان های مرتبط و بالمال در اعتماد عمومی شده است. با آن که ظاهر اد دهه ۱۳۸۰ در ایران باز تصمی فیصله دهنده اتخاذ شد و مسؤلیت حاکمیتی در این باره به وزارت کشور تفویض گردید، اما علل استادی که در متاع خاص تشکیل می شوند فاقد خروجی مطلوب در امر تقسیم مسؤلیت و ایجاد هم افزایی (سینرژی) و کارآمدی برای رفع مشکل هستند. در این هنگامه با این دستگاه های تطامی، نیروهای داوطلب، سازمان کسترده و نیمه دولتی (GNGO) مانند هلال احمر و شهرداری ها که سازمان مهم آتش نشانی زیر نظر آن است و وزارتخانه ای مانند کشور و بهداشت، هماهنگی لازم وجود ندارد، طبیعی است که وقتی اطلاعات این نهادها یکی با در سطح جامعه بروزمی یابد، اعتماد عمومی دچار خدشه گردد. جادارد این وضعیت دست کم با کشور های منطقه و آسیایی مانند هند، ترکیه و ژاپن مقایسه شود که تا به نچه تاسیس نهاد مسؤل در مواجهه با بحران در آنها از ایران کمتر است، اما نتیجه ای به مراتب موفق تر دارند و موضوع مدیریت بحران در این کشورها به ایجاد الگوی برنامه ای و مدیریتی جالب توجه منجر شده است.

بنابراین فیصله دادن به مسله مدیریت بحران و تنظیم ارتباطات نهادی و روابط بین بخشی و نیز روان کردن مناسبات میان نهاد های مدنی و شبکه های اجتماعی با دستگاه های اجرایی در ایران ضرورتی انکار ناپذیر است. در این زمینه سیاست زدایی از قضاوت نسبت به نهاد های مدنی و فراهم آوردن امکان فعالیت نیروهای داوطلب و مردمی و خصوصی و تجدید نظر در برجه سازی نقش برخی نهاد های خاص رسمی، صنفی و سیاسی و پذیرش مسؤلیت در زمانه های تبه بخش نبودن عملکردها و نیز ترمیم سرمایه اجتماعی و مسله فروریزش اعتماد عمومی باید در دستور کار سیاستمداران و مسؤلان کشور قرار گیرد.

۴- سیاست، روابط بین الملل و شرایط کرونایی؛

همه گیری کرونا، اگرچه به صورت منفی به جهان نشان داده است که سرنوشت انسان ها در دنیای کنونی چه اندازه به یکدیگر گره خورده است و بدون همکاری بین المللی تامین سلامت میسر نیست، اما باید در وجه ایجابی و مثبت آن هم از ظرفیت های جهانی و سیاسی برای مقابله با امواج کرونایی از پیش بهره برد. اکنون آشکار شده است که کاغذ پاره خواندن "بیانیه های نهادهای بین المللی و تعمیم " دشمن انگاری " به عرصه روابط بین الملل آسیب پذیری های جامعه ایرانی را در دوران اخیر جدی کرده است. امروز اتحاد کشورهای دوست و هم پیمان فراتر از اتحاد ارزش های معطوف به قدرت سیاسی و نظامی رفته است و غفلت از شاخص های علمی و فناوریانه، جامعه را در همگامی های بحران و از جمله تهدید در برابر بیماری های همه گیر شکننده می کند. برای مقابله جدی و همه جانبه با شیوع کرونا باید ابعاد تحریم های ظالمانه را در مد نظر قرارداد و برای خروج از آن چاره های واقعی اندیشیده شود به گونه ای که تفاهم بین المللی عزت مندان به جای نفرت افکنی و تشدید شکاف های بین المللی بشیند. واقعیت آن است که در دنیای کنونی اقدام های حاکمیتی در تامین حداقل های معاش شهروندان و تامین سلامت آنها و نیز بقای یک نظام سیاسی در گروه مبادله فناوری های کوانتوم مرتبط با تغذیه و بهداشت و درمان (تامین دارو و تجهیزات پزشکی) و مبادلات اجتماعی و فرهنگی در فضای تعامل سازنده بین کشورهای مختلف است.

بر این اساس به نظری رسد وظیفه شخصیت های ملی، نهادهای مدنی و نخبگان سیاسی کشور آن است که سیاست ورزی معطوف به عزت توأم با صلح را در سطوح اجتماعی و حاکمیتی تقویت کنند. تقویت فضائل اخلاقی و صلح عزت مندان باید در محله و نظام باور مردم و شهروندان کشور مابسط یابد. به نظری رسد آگاهی به این مساله در میان جریان های سیاسی دغدغه مند درباره سرنوشت ایران و نهادهای مدنی و مردمانی با فرهنگ ریشه دار ایرانی- اسلامی پیدا آمده است و امید است که مسئولان ذی ربط نیز در پیشبرد مواضع رسمی در این مسیر گام های جدی بردارند که از جمله الزامات غلبه بر رنجهای مردم از بیماری کرونا و تحریم های معیشت و عدم اطمینان از آینده است. با آرزوی فردایی بهتر برای ایران، از رهگذر تحکیم فضائل اخلاقی و همکاری سازنده بین نهادهای مدنی، آحاد مردم و حاکمیت.

انجمن ایرانی اخلاق در علوم و فناوری

آبان ماه ۱۳۹۹

سال تاسیس
۱۳۸۳